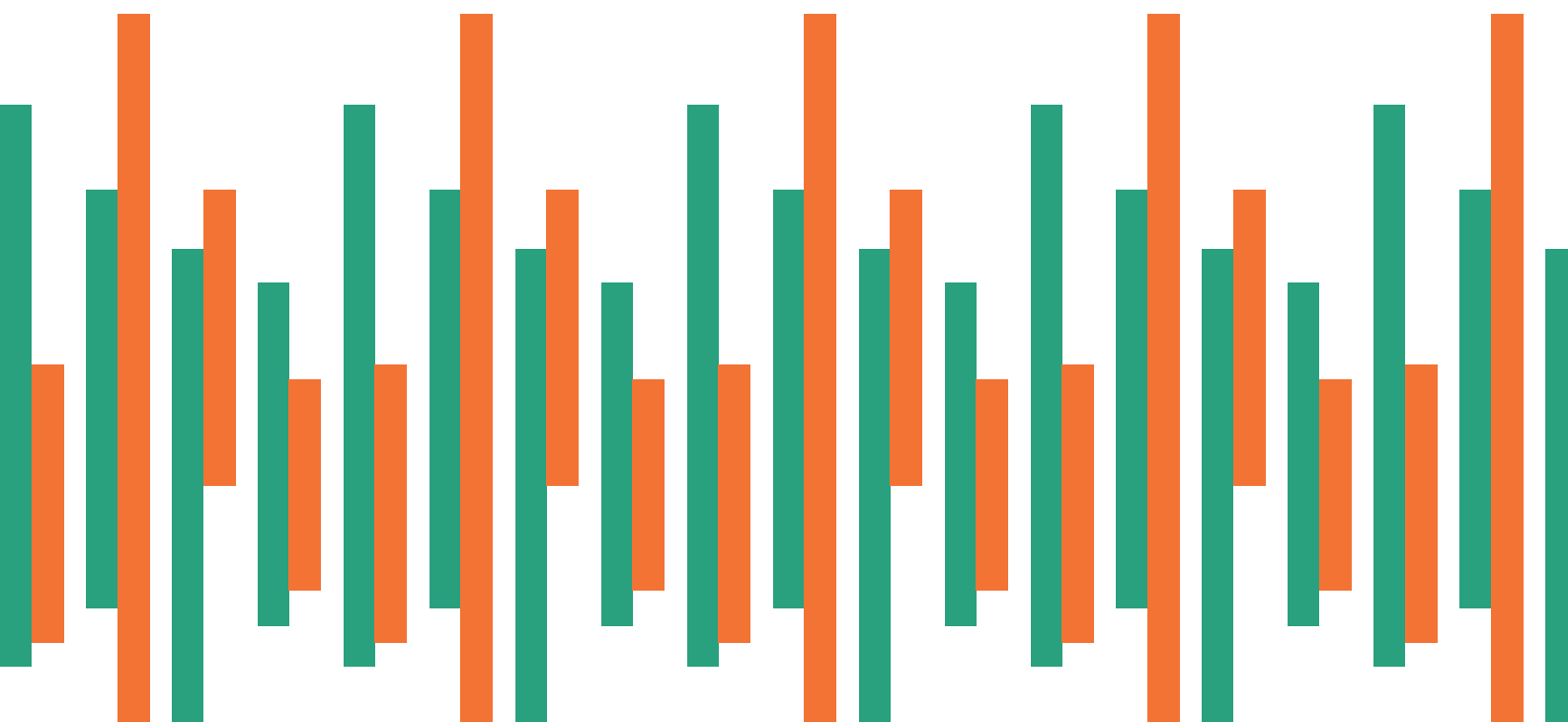
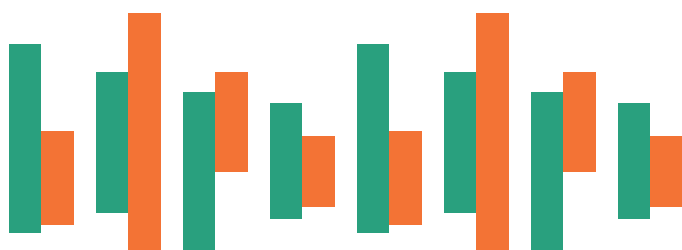

Resum executiu

Conclusions i propostes de millora de Dincat

Segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya

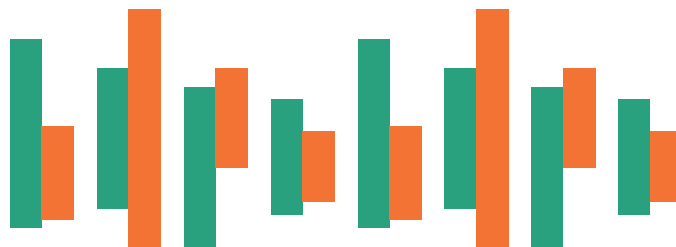
Presentació

Aquest segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya veu la llum dos anys després de la publicació del primer informe, que va concretar el compromís de mostrar a la societat una “fotografia” de la situació del col·lectiu en termes de garantia i exercici de drets.

Amb el primer informe es va obrir el camí per iniciar una anàlisi periòdica de la realitat de les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament (DID) a Catalunya, situant aquesta realitat en l’imaginari social, per veure d’on partíem i en quin punt ens trobàvem. El segon informe, i tots els que vindran, han de possibilitar la seva anàlisi des d’una perspectiva evolutiva i comparada, que permeti posar l’accent en l’impacte i la transformació que les diferents polítiques públiques tenen en relació a l’exercici dels drets i a la qualitat de vida de les persones amb DID; i alhora, identificar les tendències i les noves necessitats, per promoure les respostes adients.

A més, les dades i les evidències que aporta aquest nou informe també estaran al servei de totes aquelles entitats que proveeixen de suports a les persones, per tal de tenir més eines que ajudin a la planificació i a impulsar estratègies alineades amb els principis de la Convenció de les persones amb discapacitat de les Nacions Unides.

És evident que l’oportunitat que ens dona aquest informe també és la sensibilització i influència cap a la resta de la societat civil que desconeix la realitat de tantes persones que no tenen garantits els seus drets humans essencials. Hi ha moltes entitats treballant en aquesta tasca i l’informe pot ser molt útil en aquest sentit, perquè queda molt camí per recórrer per arribar a la plena inclusió de les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament.

Resum executiu

Segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya, 2024 | Autoria: KSNET

En les darreres dècades s'ha avançat considerablement en el desenvolupament d'accions per garantir els drets de les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament (DID), tant a nivell internacional com a nivell nacional, mitjançant la promoció de la inclusió, igualtat i dignitat. Un punt de referència fonamental va ser l'aprovació de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (CDPD) per l'Assemblea General de les Nacions Unides, que va entrar en vigor el 2008. Així mateix, a Catalunya i a la resta d'Espanya, s'han promulgat lleis i normatives específiques per implementar els principis i directrius de la CDPD. Tot i que l'objecte del present informe és analitzar la situació dels diferents drets, es pot avançar que encara estem lluny de l'assoliment del mandat que marca la CDPD, així com també que cal encara fer molta feina a nivell de comunicació i promoció d'aquest marc entre les persones amb DID, les seves famílies, les administracions públiques i la ciutadania en general.

D'altra banda, és complex poder fer un seguiment del grau de compliment dels drets marcats per la CDPD a Catalunya atès la falta d'indicadors de la situació de les persones amb DID. Per això, aquest informe pretén donar resposta a aquesta situació proposant un marc integral de recopilació de dades sobre la discapacitat intel·lectual a Catalunya, continuant amb la trajectòria iniciada l'any 2022 amb el primer "Informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya". Així doncs, l'objectiu d'aquest segon informe és proporcionar una base sòlida d'informació i una diagnosi de la situació que detecti els drets que encara no són efectius per tal que els poders públics responsables estableixin les mesures necessàries per garantir el seu compliment. I és que les polítiques públiques que es posin en marxa han d'abordar no només les necessitats immediates de les persones amb DID, sinó també els reptes futurs als quals s'enfrontaran, garantint així un entorn més inclusiu i solidari per a aquestes persones i les seves famílies i, en definitiva, avançar en l'assoliment de drets.

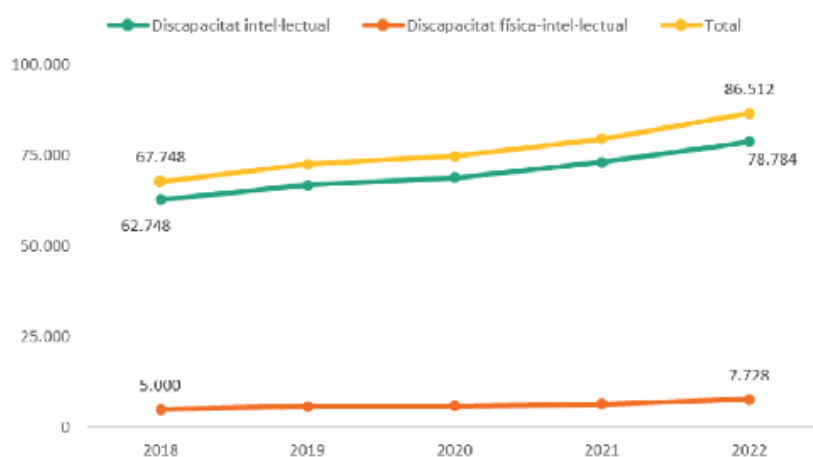
Per a obtenir dades primàries i secundàries sobre les persones amb DID a Catalunya, s'ha col·laborat amb diverses institucions i, mitjançant una metodologia combinada que inclou tant tècniques quantitatives com qualitatives, s'han recollit totes les dades que han estat possibles per realitzar una anàlisi exhaustiva de la situació d'aquest col·lectiu a Catalunya. La metodologia quantitativa s'ha basat en la cerca de bases de dades existents i disponibles, així com en l'obtenció de dades no obertes a través del Portal de Transparència de la Generalitat de Catalunya i de l'Institut Nacional d'Estadística (INE). La metodologia qualitativa s'ha centrat en la realització de grups focals amb persones amb DID i amb famílies vinculades a Dincat. Adicionalment, s'ha aplicat una metodologia mixta, que utilitza tant enfocaments quantitius com qualitatius, basats en la realització de qüestionaris per recollir informació de tres perfils principals: persones amb DID, familiars de persones amb DID i professionals de les entitats que ofereixen suports.

La població amb discapacitat intel·lectual és la tipologia que més creix i ho fa en un 28% en els últims 5 anys.

La primera qüestió a abordar és la **demogràfica**, és a dir, el perfilat de les persones amb DID i de la seva situació sociodemogràfica. Així, a Catalunya, el 8,5% de la població l'any 2022 tenia algun tipus de discapacitat reconeguda, reflectint un increment del 4% respecte de l'any anterior, xifra molt superior al ritme de creixement poblacional (0,3%). Dins d'aquest grup, l'1,1% de la població presenta una discapacitat intel·lectual (86.512 persones). Des de l'any 2018, el nombre de persones amb DID ha augmentat en un 28%, mentre que el d'altres tipus de discapacitat com la física o les derivades de trastorns mentals han crescut en un 12% i un 10%, respectivament.

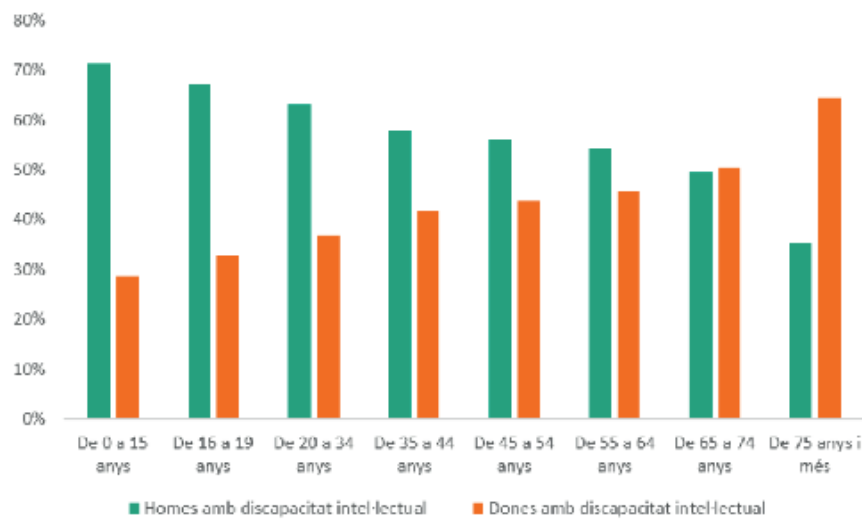
Evolució del nombre de persones amb discapacitat intel·lectual reconeguda a Catalunya, 2018-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Drets Socials. Estadística de persones amb discapacitat.

En termes de desagregació per sexe, segons el Departament de Drets Socials, de les 86.512 persones amb DID el 2022, 52.965 són homes (61%) i 33.547 són dones (39%). Analitzant per grups d'edat, es constata que la prevalença de la discapacitat intel·lectual és particularment alta entre els homes menors de 15 anys tot i que, a mesura que augmenta l'edat, la proporció de dones augmenta progressivament fins a superar la dels homes. A més, cal destacar que quatre de cada deu persones valorades amb DID a Catalunya tenen menys de 19 anys, i tres de cada quatre són menors de 44 anys. En contrast, en el cas de la discapacitat físic-intel·lectual es mostra un patró invers, ja que un 76% de les persones amb aquesta discapacitat tenen més de 65 anys.

Persones amb discapacitat intel·lectual segons grup d'edat i sexe, 2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Drets Socials i Estadística de persones amb discapacitat

Pel que fa a la distribució territorial, es destaca una clara disparitat entre les províncies i comarques. Del total de persones amb DID a Catalunya, un 69% resideixen a la província de Barcelona, tot i que en relació amb la seva població total, el seu pes és el més petit de les 4 províncies. En contrast, la província de Tarragona presenta una incidència més elevada, representant un 15% de la seva població. Aquesta distribució pot obeir a patrons de mobilitat demogràfica que s'haurien d'analitzar amb més dades de les que es tenen disponibles en el moment d'elaborar l'informe.

i 15 de cada 1.000 persones a Tarragona tenen una discapacitat intel·lectual, la província amb la incidència més alta. A Barcelona, la província amb més casos en valor absolut, aquesta es situa en 10 de cada 1.000.

El reconeixement del grau de discapacitat és essencial perquè les persones amb DID puguin accedir als ajuts públics. Aproximadament el 60% de les persones amb DID tenen graus reconeguts entre el 33% i el 64%. Quant a l'avaluació de la dependència basada en el suport necessari per a les activitats bàsiques de la vida diària, un 18% de les persones amb discapacitat únicament intel·lectual i un 58% de les persones amb discapacitat físic-intel·lectual requereixen assistència d'una tercera persona per a les seves tasques quotidianes.

Un cop descrita la població objectiu de l'estudi, el present informe entra en el detall dels indicadors de seguiment de diversos drets fonamentals de la CDPD. De fet, preguntades per quins són els drets que consideren més importants, un 54% de les persones amb DID i un 64% de les seves famílies destaquen el dret a la igualtat i no discriminació com a prioritat. A més, també el consideren el dret menys respectat. Així, el present estudi es centra en analitzar en detall els indicadors corresponents a 11 àmbits i drets fonamentals, els quals es llisten a continuació, a més del dret a la igualtat i la no discriminació, que s'aborda de manera transversal en l'estudi de cada un dels drets individuals.

- Infància i adolescència amb discapacitat
- Accessibilitat
- Igual reconeixement com a persona davant la llei
- Accés a la justícia
- Vida independent i inclusió en la comunitat
- Educació
- Salut
- Treball
- Nivell de vida adequat i protecció social
- Participació en la vida política i pública
- Participació en la vida cultural, les activitats recreatives, el lleure i l'esport

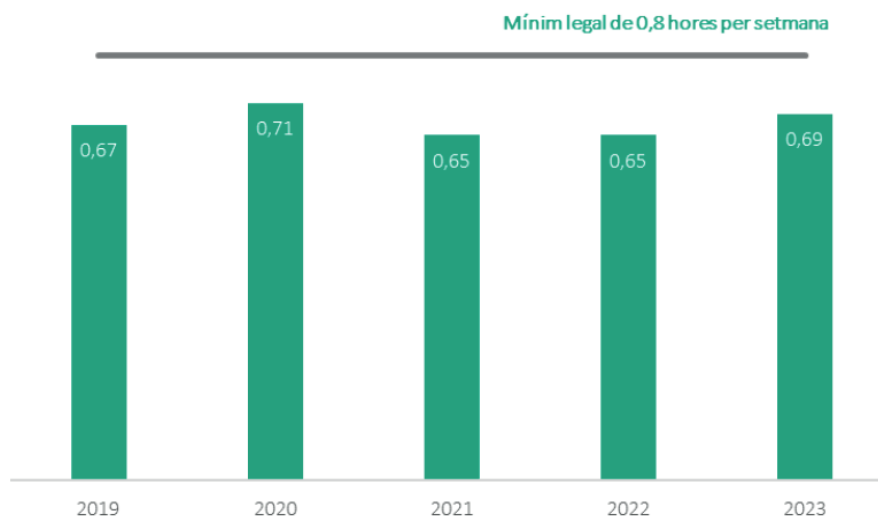
Respecte a **la infància i adolescència amb discapacitat**, a Catalunya, hi ha 46.391 infants i adolescents amb algun tipus de discapacitat. Del total, el 70% presenta una discapacitat intel·lectual, mentre 395 infants i adolescents tenen una discapacitat tant física com intel·lectual.

A Catalunya hi ha un total de 46.391 infants i adolescents de fins a 19 anys amb algun tipus de discapacitat, dels quals 32.604, un 70%, tenen una discapacitat intel·lectual, i 395 infants i adolescents tenen una discapacitat tant física com intel·lectual.

Un indicador clau en aquest àmbit és l'atenció precoç, ja que estableix un suport essencial durant els primers anys de vida per al desenvolupament integral dels infants amb discapacitat. Al 2023, hi havia 100 Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP) que van atendre un total de 50.291 infants, no tots ells amb discapacitat intel·lectual, dels quals 20.642 eren nous casos. El 61% dels CDIAP es localitzen a Barcelona, alineant-se amb la distribució poblacional. Les dades mostren una estabilitat temporal en la distribució dels centres i la població d'infants atesos des del 2020. Entre el 2001 i el 2023, el nombre d'usuaris dels serveis d'atenció precoç s'ha multiplicat per deu, amb un augment significatiu en les hores prestades entre el 2021 i el 2023. Tot i això, la freqüència assistencial mitjana el 2023 va ser de 0.69 hores setmanals, per sota del mínim legal requerit situat entre les 0.8 i les 1.2 hores setmanals.

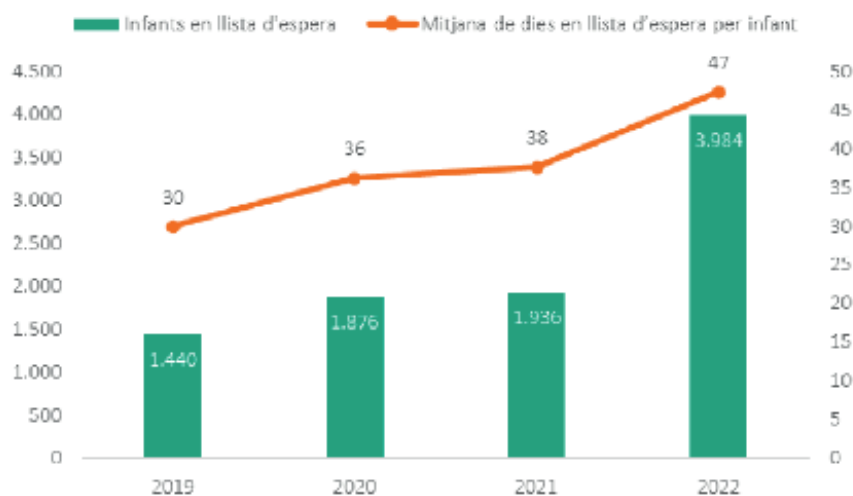
Freqüència assistencial mitjana (hores/infants/setmana), 2019-2023.

Font: Mapa dels serveis socials de Catalunya. Actualització de dades bàsiques. 2023.

D'altra banda, la falta d'adequació del nombre d'hores totals a l'augment dels infants atesos també s'està veient reflectida en les llistes d'espera. El nombre d'infants en llista d'espera s'ha més que duplicat entre el 2019 i el 2022 (no es tenen dades de l'any 2023), passant de 1.440 el 2019 a 3.984 el 2022. A més, la durada de la llista d'espera també s'ha allargat, passant de 30 dies el 2019 a 47 el 2022, un increment d'un 56 %.

Nombre d'infants en llista d'espera i mitjana de dies d'espera, 2019-2022.

Font: Síndic de Greuges (2024) Informe sobre els drets de l'infant

Respecte a l'acolliment d'infants i adolescents amb discapacitat en general, les dades mostren que l'acolliment familiar és menys freqüent en el cas d'infants i joves amb discapacitat. A més, aquests infants passen el 48.1% de la seva vida fins als 18 anys sota tutela, una proporció més alta que els infants sense discapacitat. Els infants amb discapacitat tenen un temps més llarg en tutela residencial específica, amb una declaració de desemparament a una edat més jove. També es destaca que els centres residencials específics per a infants amb discapacitat tenen un alt percentatge de sobreocupació (un 44.2% dels infants i adolescents amb alguna discapacitat estan en centres que presenten sobreocupació. El 22.2% dels centres residencials específics per a infants i adolescents amb discapacitat física i/o intel·lectual tenien places sobreocupades, i aquestes places representen el 3.5%).

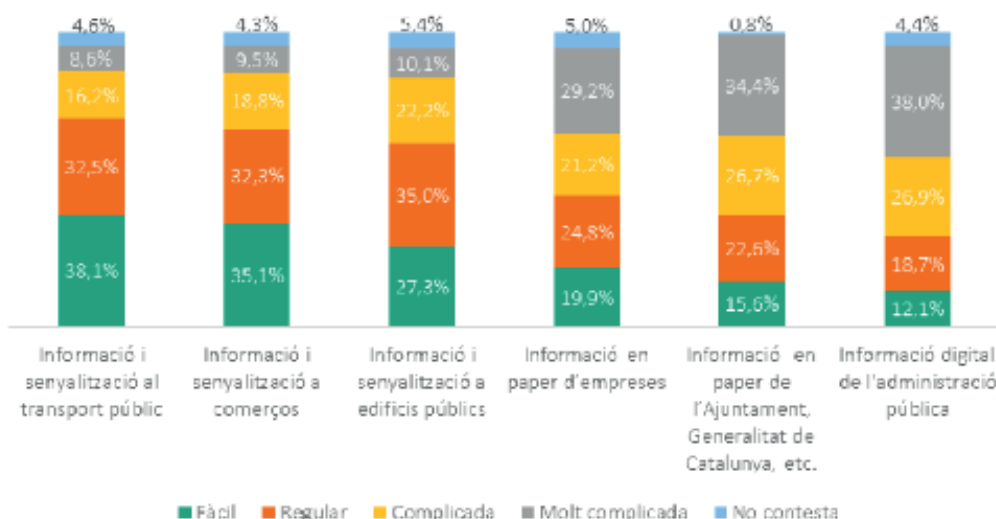
 Hi ha una prevalença més gran d'infants i adolescents tutelats/des amb acolliment residencial en comptes de familiar, fet que contradiu el que estipula la normativa, que estableix l'acolliment familiar com el recurs alternatiu preferent respecte a l'acolliment residencial.

Finalment, en termes de lleure, existeixen actualment una sèrie de programes que tenen en compte a la infància amb discapacitat amb l'objectiu de fomentar la seva inclusió i la seva participació en activitats tant educatives com de lleure. Malauradament, la participació d'aquests infants als programes és baixa en comparació amb la seva població total a Catalunya, essent només d'1.3% dels infants amb discapacitat, la qual cosa apunta a una necessitat de millora de les opcions d'oci inclusiu per als infants amb DID a Catalunya.

L'**accessibilitat** és un altre dret fonamental que garanteix que les persones amb discapacitat puguin viure de manera independent i participar plenament a la societat. En relació amb aquest dret, l'anàlisi reflexa que les iniciatives d'accessibilitat s'han concentrat principalment en millorar l'accessibilitat física i sensorial, deixant de banda l'atenció a l'accessibilitat cognitiva.

Les dades del Departament de Drets Socials mostren un creixement notable en les actuacions d'accessibilitat entre 2019 i 2021, passant de 8.191 a 9.327. Aquestes actuacions inclouen la supressió de barreres i la provisió de productes de suport, amb un enfocament especial en àrees com recursos, productes de suport i habitatge. Malgrat això, en el mateix període, es va observar un augment significatiu en les denúncies de barreres a l'accessibilitat, amb un pic de 958 denúncies al 2019, principalment relacionades amb l'edificació. Encara que el nombre de denúncies ha disminuït després d'aquell any, l'habitatge és l'àmbit amb més denúncies al 2021, representant un 64% del total.

Nivell de comprensió de la informació per part de les persones amb DID, 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari realitzat per Dinsul. N = 200

Les persones amb DID tenen **dret a l'igual reconeixement com a persona davant la llei** i en igualtat de condicions que la resta de la població. A Catalunya, entre 2001 i 2022, el nombre de persones amb alguna mesura vinculada a l'exercici de la capacitat jurídica ha augmentat significativament, passant de 487 a 9.661, indicant un creixement constant i gradual al llarg del temps. Però en termes d'evolució en quant a garantia i respecte de drets, s'ha de destacar el canvi provocat per la recent modificació del Codi Civil en aquest àmbit que ha suposat l'impuls de mesures de suport (i no de substitució) a la presa de decisions, tal i com evidencia l'augment en un 16% de les mesures d'assistència a la capacitat jurídica, i la disminució de les tuteles en un 27%. Aquesta nova realitat sembla suggerir una tendència cap a formes de suport menys restrictives i més respectuoses amb els drets personals.

L'assistència a la capacitat jurídica ha augmentant un 16 %, mentre que la tutela s'ha reduït un 27%.

Una qüestió rellevant a tenir en compte és la diferència constant entre el nombre d'homes i de dones en les mesures vinculades a l'exercici de la capacitat jurídica, que s'ha ampliat lleugerament al llarg dels anys (57% homes i 43% dones al 2011 i 65% homes i 35% dones al 2022). En aquest sentit, cal seguir aprofundint en l'estudi sobre les causes d'aquestes diferències en l'accés, les necessitats o les preferències associades a les mesures vinculades a l'exercici de la capacitat jurídica entre homes i dones.

Un altre punt rellevant que s'ha observat és la tendència creixent de les persones amb mesures vinculades a l'exercici de la capacitat jurídica cap a una major independència ja que entre 2011 i 2022, hi ha hagut un augment del 23% al 38% del nombre de persones que viuen en domicilis particulars, i una reducció del 75% al 59% en centres. Aquests canvis poden indicar una preferència creixent per la vida independent associada, alhora, amb un increment dels suports d'aquest tipus i amb una mirada més centrada en la comunitat.

En el marc del dret d'**accés a la justícia**, és fonamental garantir que les persones amb DID no siguin excloses dels processos judicials i puguin participar de manera efectiva. Des de l'any 2022, existeix la figura del facilitador/a judicial per a persones amb DID amb l'objectiu de facilitar el seu accés i participació en processos judicials rellevants, garantint condicions equitatives amb la resta de la ciutadania. Però tot i l'aparició d'aquesta figura, continua sent necessari poder garantir la igualtat d'accés mitjançant altres mesures igual de rellevants com ara l'adaptació de sentències en formats accessibles com la lectura fàcil.

D'altra banda, en l'àmbit penitenciari espanyol, aproximadament el 10% de les persones recluses presenta alguna discapacitat, sent la discapacitat intel·lectual i del desenvolupament predominant en un 7% d'aquests casos (dades de l'Observatorio Estatal de la Discapacidad 2018). Aquesta situació subratlla la importància d'analitzar al detall aquesta realitat i, en paral·lel, la necessitat d'apostar i potenciar programes específics com el Programa d'Atenció a la Discapacitat Intel·lectual i del Desenvolupament, que ofereix serveis adaptats en diversos centres penitenciaris per a persones internes amb aquesta discapacitat, el qual va atendre a 236 persones a presons catalanes.

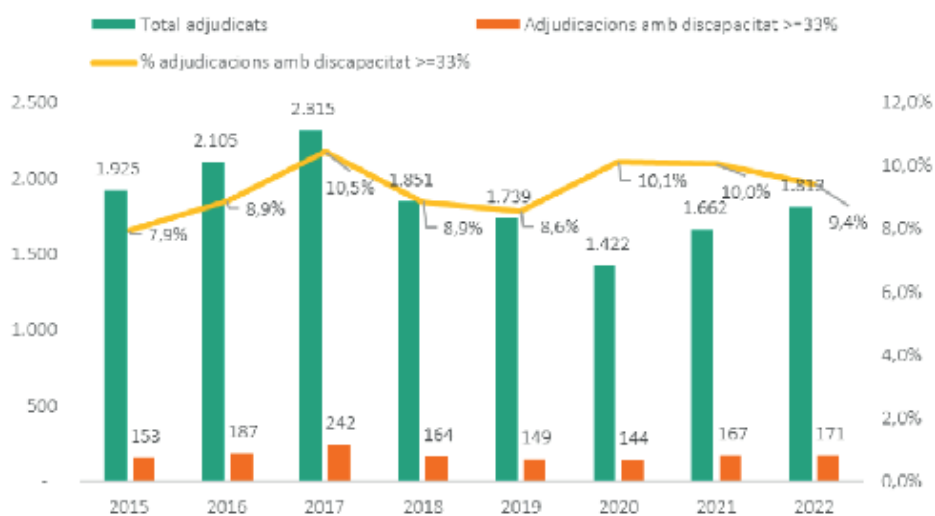
 A Espanya, segons dades del 2018, un 10% de les persones recluses presenta alguna discapacitat, de les quals un 53% són casos de discapacitat intel·lectual.

El dret a la **vida independent i a la inclusió en la comunitat** és un tema crític per a les persones amb DID i les seves famílies segons aquestes manifesten als grups de discussió impulsats. A Catalunya la transició cap a la vida independent es veu obstaculitzada per mancances significatives, com la falta de recursos i suports adequats. Això condueix a la dependència de moltes persones i les seves famílies dels recursos familiars per tal d'assegurar la seva autonomia.

Les dades recollides mostren que moltes persones amb DID i familiars desitgen una major autonomia, però hi ha reticències significatives vers la desinstitucionalització, possiblement a causa de preocupacions sobre la qualitat dels serveis o la manca d'existència i també de coneixement d'alternatives viables. De fet, el problema rau en què l'administració pública continua prioritant els centres residencials tot i l'evidència de la recerca i malgrat l'existència d'algunes iniciatives pilot com el programa "Mi Casa: una vida en comunidad". Tot i així, hi segueixen havent barreres per accedir a l'assistència personal, com ara que aquesta figura no està desenvolupada normativament, que existeixen restrictius requisits d'accés, que hi ha dificultats econòmiques, que les quanties de les prestacions són baixes o que existeixen dificultats per trobar persones assistents en entorns rurals. Així doncs, el model actual de recursos per a les persones amb discapacitat segueix sent insuficient i es troba en un punt intermedi entre l'antic model i el nou.

L'accés a l'habitatge és un factor clau per al desenvolupament del projecte de vida independent de les persones amb DID, atès que l'autonomia residencial s'obté quan una persona viu en un lloc on pot prendre les decisions de manera completament lliure amb els suports necessaris. Malgrat això, les dificultats d'accés són evidents, amb obstacles com la discriminació en el mercat de lloguer i la manca de recursos públics disponibles. Tot i els esforços per augmentar els lloguers socials i els pisos d'autonomia, les estadístiques mostren una distribució desigual en les adjudicacions d'ajuts al lloguer.

Nombre anual de lloguers socials i pisos d'autonomia adjudicats, i nombre de lloguers socials i pisos d'autonomia adjudicats a persones amb discapacitat. 2015-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Agència Catalana de l'Habitatge

Un altre aspecte rellevant té a veure amb el SAPLL (Programa de Suport a l'Autonomia a la Pròpia Llar). Aquest servei promou l'autonomia oferint assistència en les activitats quotidianes i el suport necessari per viure de manera independent. Segons dades del Departament de Drets Socials, al 2022 es van registrar 167 noves inscripcions al SAPLL, principalment concentrades al Barcelonès i al Vallès Occidental. Tot i aquestes noves inscripcions, a finals de l'any passat, 377 persones es trobaven en llista d'espera per accedir al servei, cosa que evidencia una demanda i una falta d'oferta persistents.

Pel que fa als serveis residencials, la taxa de cobertura és baixa i es manté estancada al voltant del 12% des d'abans de la pandèmia, reflectint, també, una discrepància entre la demanda i l'oferta disponible. A més, per a la majoria de les sol·licituds el temps d'espera continua sent molt elevat, fet que comporta que sovint les persones amb discapacitat intel·lectual i les seves famílies es vegin obligades a acceptar places que no són les adequades.

A Catalunya un total de 1.208 persones estaven en llista d'espera per accedir a un centre residencial el mes de desembre del 2023.

Al marge dels centres residencials i les llars residències, les persones amb DID poden accedir a altres tipologies de serveis d'atenció, en aquest cas diürna, com els centres de dia d'atenció especialitzada (CAE). Aquests centres han mantingut una llista d'espera de 110 persones al setembre de 2022, essent de 126 al mateix mes de l'any anterior i de 151 al 2023. No obstant això, els centres de dia d'atenció especialitzada han vist un lleuger increment en la seva taxa de cobertura de 0.41 punts percentuals entre el 2021 i el 2022 a Catalunya, amb 342 noves places creades durant l'any passat, el major nombre de places noves dels últims 10 anys.

En el marc del dret a l'**educació**, es destaquen diversos punts clau sobre la situació de l'alumnat amb DID. A Catalunya, l'alumnat amb DID representa un 0.8% del total d'alumnes inscrits en educació infantil, primària i secundària. A més, la majoria d'aquest alumnat es concentra en centres públics. Així doncs, els centres privats concertats i privats no concertats, estan per sota del que els correspondria. A Batxillerat, l'alumnat amb DID representa només un 0.04% del total, havent disminuït els casos respecte al curs anterior.

i A Catalunya, l'alumnat amb DID es concentra en centres públics durant l'educació infantil de segon cicle, la primària i l'ESO. Així doncs, els centres privats concertats i privats no concertats estan per sota del que els correspondria, tenint en compte el total d'alumnes.

Cal destacar, però, que tant el Departament d'Educació com el Síndic de Greuges han identificat un increment constant d'alumnes amb necessitats educatives especials (NEE) en el segon cicle d'educació infantil, educació primària i ESO, possiblement atribuït principalment a una millora en els mecanismes de detecció precoç i a l'augment dels diagnòstics.

Per la seva banda, a Catalunya, l'alumnat en centres d'educació especial (CEE) ha augmentat en els darrers anys, i, de fet, durant el curs 2022-2023, el nombre d'alumnes en CEE ha estat de 8.207, el valor més elevat dels últims 13 anys. Això representa un augment de l'1.7% en l'alumnat en CEE entre 2021 i 2022 i un increment del 20% en els últims 5 anys, fet que crida l'atenció donat que es produeix justament en el marc de la legislació vigent que orienta l'escolarització d'aquests alumnes en centres ordinaris.

Taula 24. Evolució de l'alumnat matriculat en CEE per ensenyaments, 2010-2023.

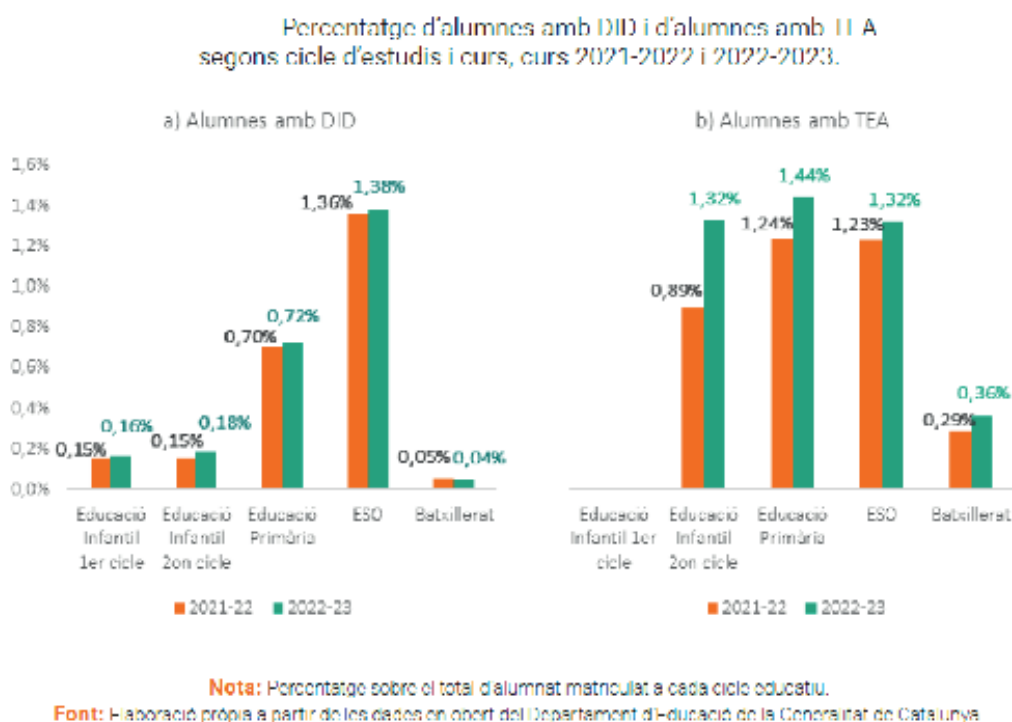
Curs	Total alumnat	Educació infantil	Educació bàsica obligatòria (primària i secundària)	Alumnat EBO en centres d'educació especial per 1.000 alumnes d'educació bàsica en centres ordinaris	Educació postobligatòria	Altres
2010-2011	6.369	416	4.507	6,3	1.185	261
2011-2012	6.568	433	4.630	6,3	1.293	212
2012-2013	6.744	461	4.799	6,4	1.214	270
2013-2014	6.929	445	5.021	6,7	1.211	252
2014-2015	7.147	440	5.290	6,9	1.201	216
2015-2016	7.286	461	5.346	6,9	1.280	199
2016-2017	6.919	370	5.347	6,8	1.114	88
2017-2018	6.839	399	5.454	6,8	986	-
2018-2019	7.087	389	5.523	6,8	1.175	-
2019-2020	7.456	409	5.672	7,0	1.375	-
2020-2021	7.818	416	5.687	7,1	1.715	-
2021-2022	8.067	433	5.686	ND	1.948	-
2022-2023	8.207	433	5.545	6,9	2.239	-

Nota: A l'educació postobligatòria s'hi inclouen els cursos d'FP, PFI i PTVA. ND indica «no disponible», atès que no s'han obtingut dades d'alumnes totals en centres ordinaris del curs 2021-2022.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades facilitades pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i de l'Informe Educació Inclusiva a Catalunya del Síndic de Greuges (2022).

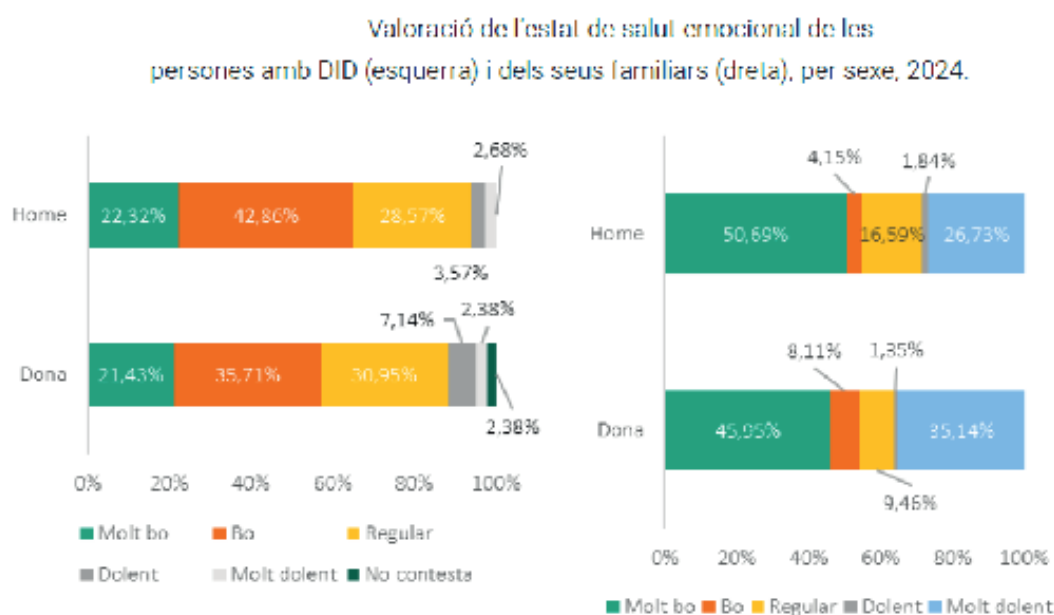
Una altra via per a continuar la formació, en aquest cas d'aquelles persones que no han obtingut el títol de graduat en l'educació secundària obligatòria (ESO), són els programes de formació i inserció (PFI). Dins d'aquests, existeix una modalitat específicament dirigida a estudiants amb necessitats educatives especials, on tant el contingut com el personal assignat al programa estan adaptats per satisfer les necessitats d'aquest perfil d'estudiants i ajudar-lo a incorporar-se al món laboral. Un 74.5% de l'alumnat amb DID supera el curs dels PFI. A més, al voltant de 1.000 alumnes van cursar un itinerari formatiu específic (IFE), un programa d'educació professional destinat a estudiants d'entre 16 i 20 anys amb necessitats educatives especials associades a una discapacitat intel·lectual lleu o moderada. En el cas de l'educació universitària, en els últims 4 anys, hi ha hagut al voltant de 400 persones amb discapacitat cada any cursant estudis. Malauradament, calen més dades sobre la garantia d'accés a l'educació universitària de l'alumnat amb DID donat que no hi ha dades concretes per a aquest col·lectiu.

Finalment, en l'àmbit educatiu, cal destacar la prevalença de l'alumnat amb Trastorn de l'Espectre Autista (TEA). De fet, l'alumnat amb TEA representa, al 2022, quasi el doble que l'alumnat amb DID al segon cicle d'educació infantil (1.32% amb TEA i 0.18% amb DID), a l'educació primària (1.44% amb TEA i 0.72% amb DID) i al batxillerat (0.04 % amb TEA i 0.36% amb DID), representant aproximadament el mateix en el cas de l'educació secundària (1.32% amb TEA i 1.38% amb DID). A més, aquestes taxes han augmentat en major mesura que les de l'alumnat amb DID.

La **salut** de les persones amb DID és un altre dret reconegut que busca assegurar un accés adequat i de qualitat a l'atenció sanitària. Tot i que una de cada tres persones amb qualsevol discapacitat a Catalunya valoren el seu estat de salut com a dolent o molt dolent, el qüestionari realitzat a persones amb DID en aquest estudi mostra que un 40% considera que la seva salut és bona o molt bona, mostrant més optimisme envers la seva salut que la resta de persones amb discapacitat.

Pel que fa a la salut emocional, les persones amb DID poden presentar els mateixos problemes de salut mental que les persones sense discapacitat. Es destaca, però, una incidència més elevada de problemes de conducta i problemes de salut mental, com el trastorn depressiu major, el trastorn bipolar, els trastorns d'ansietat, les malalties psicòtiques o els trastorns de control dels impulsos, entre d'altres. De fet, cal destacar que el nombre de visites totals al Servei Especialitzat en Salut Mental per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual (SESM-DI) s'ha multiplicat per cinc en set anys.

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari realitzat per DinosL N = 200 (esquerra) N = 365 (dreta)

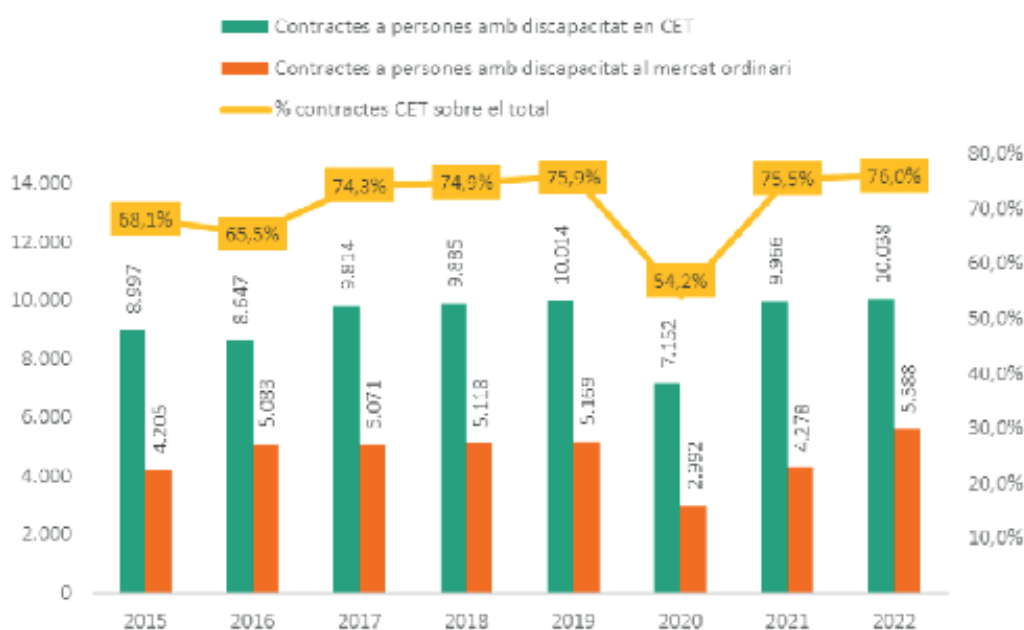
A més, en el cas de les dones amb DID, existeix una barrera afegida en termes de salut: la de la salut ginecològica. Un 78% d'aquestes dones han de suspendre les seves activitats habituals durant la menstruació, i un 89% experimenta molèsties o dolors. A més, el 72% d'elles no decideix quins productes menstruals fer servir i una de cada tres dones no ha anat mai una consulta ginecològica. Cal tenir en compte que, quan hi van, el 60% d'elles indica que el personal mèdic no s'adreça a elles directament, sinó que parlen amb l'acompanyant.

A més d'aquestes qüestions, les persones amb DID presenten altres problemes de salut com són l'augment en la incidència de l'obesitat, la falta d'informació sobre drogues o sexualitat o la prevalença més alta de problemes bucodentals.

Finalment, un dels problemes més rellevants a l'actualitat és la sobremedicació, amb 1 de cada 5 persones amb DID prenent psicofàrmacs sense tenir-ne el diagnòstic del psiquiatre, d'acord amb les dades del projecte POMONA-ESP. Això no només planteja preocupacions sobre els efectes secundaris i les interaccions medicamentoses, sinó que també és un indicador de la necessitat d'una atenció mèdica més personalitzada i basada en evidències.

Una altra esfera important de la vida és la del **treball i la ocupació**. Treballar ajuda a les persones amb DID a adquirir la independència econòmica i la inclusió social necessàries per tal de tenir una vida més independent. No obstant això, només 1 de cada 5 persones amb discapacitat intel·lectual té feina, una situació que ressalta la necessitat urgent de millorar l'accés al mercat laboral per a aquest col·lectiu. D'altra banda, la majoria dels nous contractes per a persones amb discapacitat es concentren en Centres Especials de Treball (CET), posant-se així de manifest el paper tan important que juguen aquest tipus de centres pel que fa a la inserció sociolaboral del col·lectiu i com a garants del seu dret al treball, sobretot quan parlem de CET d'iniciativa social i sense ànim de lucre que ocupen a persones amb discapacitat i especials dificultats.

Evolució dels contractes a persones amb discapacitat en CET i al mercat ordinari, 2015-2022.

Font: Empresa privada i pública, Administració Pública i ensenyaments laborals
 Font: i laboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Empresa i Treball

Els sous de les persones amb discapacitat intel·lectual són la meitat que els de la resta de la població i un terç menys que els de la resta de persones amb una altra discapacitat.

Cal destacar que hi ha una bretxa de gènere entre homes i dones pel que fa al nombre de contractes per a persones amb discapacitat intel·lectual (el 60% dels nous contractes al 2022 eren per homes) i aquesta és més gran que la de les persones sense discapacitat (52 %).

En termes salarials, els sous de les persones amb discapacitat intel·lectual són la meitat que els de la resta de la població i un terç menys que els de la resta de persones amb una altra discapacitat.

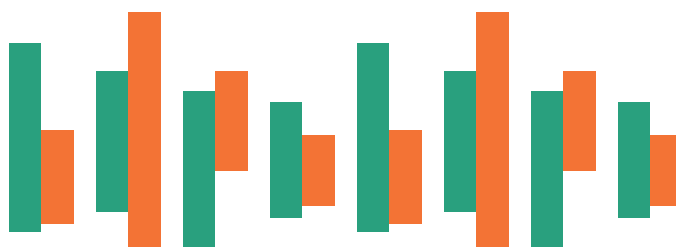
Tot i els esforços per millorar la inclusió laboral, com les bonificacions a les empreses ordinàries, la taxa d'inserció a aquests entorns roman baixa (al voltant del 30% dels contractes nous es signen al mercat ordinari), reflectint un repte continu en la cerca d'igualtat i oportunitats per a tothom.

Les persones amb DID han de satisfer el cost addicional que comporta viure amb una discapacitat en contextos en els quals es troben moltes barreres per poder desenvolupar la seva vida diària. Un habitatge adaptat, uns suports adequats, i uns mitjans adients són cars i costosos d'aconseguir. D'altra banda, les dificultats per accedir a una feina estable entre les persones amb DID accentuen l'escletxa entre la renda requerida i l'existent per a desenvolupar una vida digna. Per això, el suport de les polítiques públiques és clau per a assolir aquest grau d'autonomia i un **nivell de vida adequat**.

A Catalunya, el 63,02% de les persones que reben la prestació no contributiva d'invalidesa tenen una discapacitat intel·lectual.

En aquest marc, les prestacions socials juguen un paper essencial com a suport vital per a les persones amb discapacitat. Les pensions contributives, gestionades a nivell estatal, cobreixen diversos graus d'incapacitat permanent, proporcionant una xarxa de seguretat financera. A Catalunya, el 63% de les persones que reben la prestació no contributiva d'invalidesa al 2023 tenien una discapacitat intel·lectual. El càlcul de la pensió mitjana no contributiva es troba per sota dels 440 euros mensuals a l'any 2022, últim any amb dades disponibles, cosa que representa el 44% del salari brut mínim interprofessional. A més, existeix un temps d'espera de resolució de quasi 6 mesos des del moment de la sol·licitud de la PNC d'invalidesa. Per tant, aquestes dues qüestions dificulten la sostenibilitat econòmica de les persones amb DID.

Les persones amb DID poden accedir també a les diverses prestacions relacionades amb la dependència si la tenen reconeguda. Malauradament, no existeixen dades que permetin una anàlisi d'aquests ajuts per a aquest col·lectiu. Tot i així, l'anàlisi d'aquests ajuts, tot i no poder identificar les persones amb DID directament, deixa paleses tres coses. La primera, que es tracta d'ajuts fragmentats que donen resposta a diverses necessitats i que es gestionen de forma separada, fet que genera ineficiències i, per tant, seria necessari compactar-ho el màxim possible en un sol expedient per persona. La segona, que les quanties de la prestació que avui dia és la més nombrosa —la de cures familiars— són del tot insuficients per a cobrir els costos que representa la cura a la llar d'una persona en situació de dependència. I la tercera, que caldria potenciar els ajuts d'assistència personal, que tenen unes quanties màximes més altes (tot i que insuficients també) per potenciar les cures professionals al domicili.

En l'àmbit català es va crear un ajut econòmic per al pagament de productes i serveis que contribueixin a l'autonomia personal de les persones amb discapacitat (PUA), en millorin la qualitat de vida i fomentin la seva integració social. Tot i que són ajuts de quanties més elevades que la resta, són de caràcter puntual i poc menys de l'1% de la població amb discapacitat se'n va beneficiar a la última convocatòria ja que són dependents d'un pressupost assignat i, per tant, són en règim de concurrència competitiva.

Existeixen altres iniciatives actuals de garantia d'un nivell de vida adequat com l'Ingrés Mínim Vital (IMV) i la Renda Garantida de Catalunya (RGC) que, tot i que ofereixen algun suport, sovint no s'adeqüen específicament a les necessitats de les persones amb DID, posant en relleu la necessitat de polítiques més inclusives i ajustades a la realitat de la discapacitat intel·lectual.

Més enllà de les prestacions econòmiques, el sistema de protecció social en la seva vessant més monetària té una altra gran pota: la fiscalitat. Així, mitjançant deduccions i exempcions en els grans tributs estatals i autonòmics, el sistema pot intentar beneficiar a les llars amb més necessitats de protecció social. Cal remarcar que Catalunya és un dels territoris que ha establert menors deduccions específiques per a les persones amb discapacitat, essent la única la deducció per a l'arrendament de l'habitatge habitual.

Catalunya és un dels territoris que ha establert menys deduccions específiques per a les persones amb discapacitat.

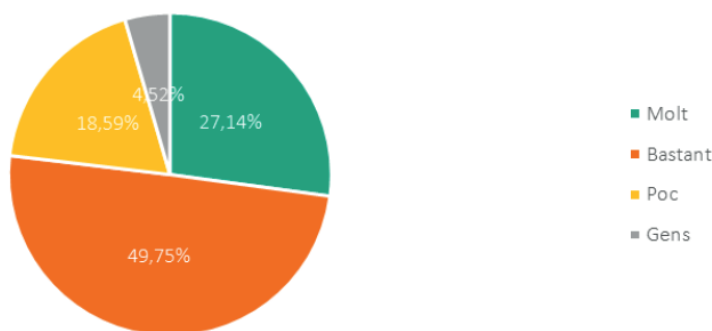
Per garantir la inclusió de les persones amb DID, és essencial que puguin **participar en la vida política i pública i, en la vida cultural, les activitats recreatives, el lleure i l'esport**. La seva participació en aquests àmbits varia significativament segons les seves capacitats individuals i interessos personals. Durant les entrevistes grupals amb persones amb DID i els seus familiars, es van recollir experiències molt diverses que reflecteixen aquesta realitat.

Entre les principals dades, s'observa que tot i l'interès manifestat de participar en la vida política, moltes persones del col·lectiu s'enfronten a reptes que limiten la seva implicació més enllà de l'acte de votar. La informació proporcionada pels partits polítics sovint no és fàcilment accessible, dificultant la seva capacitat de decidir lliurement el seu vot. Malgrat els progressos en el reconeixement del seu dret al sufragi actiu, l'enquesta EDAD2020 mostra que un 11% de les persones amb discapacitat a Catalunya van trobar dificultats per votar a l'any 2020, i gairebé un 70% d'aquestes persones afirmen que aquestes dificultats els van impedir exercir el seu dret al vot.

La inclusió en activitats culturals, recreatives i esportives també representa un desafiament significatiu. Segons professionals d'entitats i associacions, el 90% perceben que les persones amb DID no participen activament en la comunitat local, fet que motiva que el 84% d'aquestes entitats dediquin esforços a promoure la seva participació en activitats d'oci adaptades.

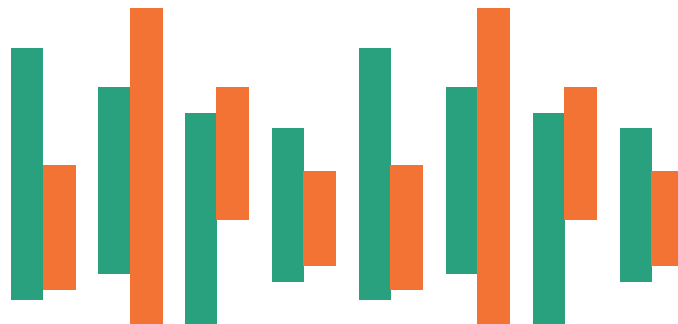
Pel que fa a la socialització, el 69.3% de les persones amb DID declara tenir un grup d'amistats amb qui compartir el temps lliure, mentre que el 30.7% no en té, situació que segurament podria millorar amb una major accessibilitat a les activitats d'oci inclusives. A més, aproximadament el 60% considera que la discapacitat dificulta la creació de nous vincles amistosos. Tanmateix, el 77% de les persones enquestades estan satisfetes amb la seva vida social, encara que el 23% restant manifesta una preocupant insatisfacció.

Satisfacció amb la vida social de les persones amb DID, 2024.

Font: Elaboració pròpia a partir del qüestionari realitzat per Dincat. N = 199.

Per tant, les persones amb DID s'enfronten a múltiples reptes que les situen en posicions de desigualtat, discriminació i vulneració de drets. Aquestes dificultats es troben a l'educació, l'ocupació, l'habitatge i la vida independent, la participació política i la vida en comunitat, l'exercici de la capacitat jurídica, entre d'altres. I és que malgrat els progressos en la legislació i la major consciència pública, persisteixen barreres significatives que limiten el seu accés en igualtat d'oportunitats en els diferents àmbits i drets reconeguts però que encara segueixen sense fer-se efectius. La inclusió social continua sent, per tant, una meta llunyana que ve fixada per la Convenció de les Nacions Unides i en la qual s'ha avançat, però de manera totalment insuficient. Es posa de manifest, per tant, la necessitat urgent d'impulsar polítiques públiques per garantir la inclusió i el respecte dels drets de les persones amb discapacitat intel·lectual en totes les esferes de la societat.

Conclusions i propostes de millora de Dincat

Aquest segon informe sobre la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya ens ha permès apreciar, respecte l'anterior informe publicat al 2022, un cert canvi de tendència en positiu cap el compliment del mandat de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, aprovada per les Nacions Unides l'any 2006. Alguns exemples serien el desenvolupament de figures com el facilitador en els processos judicials, l'increment del servei a l'autonomia a la pròpia llar i/o l'impuls de projectes que, tot i ser pilotatges, permeten avançar cap a la desinstitucionalització com el "Mi Casa: Una vida en comunidad". Ara bé, tot i aquests canvis esperançadors, no podem passar per alt que la realitat del col·lectiu, avaluada a partir tant de dades objectives com subjectives i vivencials, continua estant molt allunyada del que marca la normativa en termes de drets, tal i com es recull a continuació per cada àmbit analitzat.

En l'àmbit de la **infància i adolescència amb discapacitat intel·lectual**, és especialment important assegurar que els infants i les seves famílies rebin l'atenció i suports adequats quan més aviat millor, atès que es tracta d'una etapa crítica del seu desenvolupament. En el cas de l'atenció i la detecció precoç és evident que han d'esdevenir una prioritat pels efectes que poden tenir sobre la vida d'una persona. Per tant, cal seguir incrementant els recursos per atendre els infants i apoderar les famílies amb una major dotació de personal i amb nous increments d'hores d'atenció que es sumin als aprovats recentment per poder donar resposta a una demanda que cada cop és més creixent i tenint en compte que, a dia d'avui, la freqüència mitjana d'atenció està per sota del mínim legal.

És necessari avançar també en l'atenció a la infància i l'adolescència amb discapacitat tutelada mitjançant mesures que fomentin l'accés a l'acolliment familiar i la sortida de les institucions, tal i com exigeix la legislació vigent.

Quant a les dades obtingudes en l'àmbit educatiu, mostren l'increment persistent d'alumnat en centres d'educació especial, fet que contravé la tendència que cabria esperar d'increment de l'escolarització de l'alumnat en centres educatius ordinaris i configurant els centres d'educació especial com a recurs per a la plena i profitosa inclusió de l'alumnat amb necessitats de suport. Cal avançar decididament cap a un sistema educatiu inclusiu, promovent, per un costat, els recursos i la formació necessària per tal que tot l'alumnat, amb independència de les seves condicions, sigui benvingut i pugui atènyer les competències educatives previstes en el currículum; i, per l'altre, fent que els centres d'educació especial esdevinguin un suport a l'escola ordinària per la seva expertesa i coneixements atresorats al llarg dels anys. Reconèixer aquests centres passa, també, per actualitzar les ràtios i perfils professionals vigents de manera que puguin donar resposta a les necessitats de suport del seu alumnat. A més, les dades ens alerten de l'increment d'alumnat amb trastorn de l'espectre autista (TEA) en totes les etapes educatives; es tracta de la confirmació d'una realitat que requerirà de mesures específiques per donar-li resposta.

També en l'àmbit educatiu, cal assegurar que els recursos disponibles per a l'etapa d'estudis post-obligatoris i la transició a la vida adulta siguin un pont eficient i eficaç cap el mercat laboral. En relació a la **inserció laboral** cal destacar que només 1 de cada 5 persones amb discapacitat intel·lectual a Espanya té feina. Les persones amb DID i les famílies entrevistades per elaborar aquest informe han mostrat una gran preocupació per aquesta qüestió, ja que la feina és el camí cap a la vida independent i el seu benestar.

D'altra banda, el sou mitjà d'aquestes persones a Catalunya és la meitat del sou mitjà de la resta de la població. Aquest fet, que posa de manifest la manca d'accés del col·lectiu a feines millor remunerades, està directament relacionat amb les baixes taxes d'escolarització post-obligatòria i la manca d'eines de formació professional ajustada a les seves especificitats, com podria ser la formació DUAL adaptada que encara no s'implementa a Catalunya tot i l'èxit que ha demostrat en varies comunitats autònomes.

Les dades reforcen la necessitat de comptar amb una estratègia global d'ocupació catalana que defineixi les polítiques de foment de la inserció laboral de les persones amb discapacitat i que es tradueixin en l'impuls de mesures coherents, de la mà de les entitats del sector, per garantir una transformació real i significativa de les polítiques d'ocupació adreçades al col·lectiu i que responguin a les seves necessitats. Per fer-ho, és cabdal que aquesta estratègia incorpori mesures d'acció positiva adreçades a les persones amb discapacitat i especials dificultats i que es revisi el model d'inserció laboral actual.

El present informe ha posat també el focus en el canvi de **model d'atenció** en els recursos residencials i la desinstitucionalització de les persones amb DID. L'objectiu d'aquest canvi és el d'assegurar la plena inclusió de les persones amb discapacitat intel·lectual a la societat i garantir-los una vida independent amb els suports que requereixin en cada cas. Tanmateix, el problema principal és la falta d'habitatges i la manca de suports a la vida independent recollits a la Cartera de serveis socials per a desenvolupar plenament aquest model. Es fa palesa, doncs, la necessitat d'un canvi de model que potencii i prioritzï els suports i serveis de promoció de l'autonomia personal com ara l'assistent personal. Paral·lelament, cal dedicar-hi més recursos per a què això sigui una realitat i es compleixi amb el mandat de la Convenció. I és que fer realitat la possibilitat de viure de forma autònoma no només representa un gran pas per a la inclusió de les persones amb DID, sinó que també esdevé un suport per a les seves famílies, sobretot en aquells casos en els que exerceixen com a figures de suport o cura principal, ja que els permet una millor conciliació i, a més, contribueix a pal·liar la preocupació sobre el futur dels seus/ves familiars amb discapacitat intel·lectual.

Es constata que, actualment, els recursos i suports no són ni adequats per a les necessitats de cada persona, ni són suficients. Sobre aquesta qüestió, també cal tornar a insistir en la importància de posar fi d'una vegada a les llargues llistes d'espera que des de fa anys s'acumulen per accedir a suports residencials en entorns comunitaris (3.836 persones en llista d'espera per accedir a centres residencials i/o llars residència, a data desembre 2023) i en la necessitat de reduir els temps d'espera. Si bé és cert que en els darrers temps s'han incrementat els recursos per reduir progressivament aquesta llista d'espera, la realitat, amb un augment constant i més elevat de la demanda per sobre de l'oferta, posa de manifest que no és suficient.

Un altre aspecte a considerar té a veure amb l'**accessibilitat universal**. És innegable que en els darrers temps s'ha fet un important avenç per garantir aquest dret que és transversal i esdevé la porta d'entrada per l'exercici d'altres drets. Així, l'aprovació del tan esperat Codi d'Accessibilitat ens apropa al mandat de la Convenció, però cal passar de la teoria a la pràctica doncs, tal i com evidencien tant les dades objectives com les valoracions dels i les participants de les entrevistes i de les enquestes, encara hi ha molts entorns que continuen sent poc o gens accessibles, especialment en l'àmbit de l'accessibilitat cognitiva. Perquè Catalunya no és accessible cognitivament. Revertir la situació és una tasca ingent que requerirà anys, però tot i així cal avançar per a què sigui una realitat el més aviat possible. El Codi d'Accessibilitat marca uns primers terminis d'implementació que caldrà supervisar amb atenció mitjançant informes de seguiment i altres indicadors per assegurar el seu correcte, eficient i eficaç desenvolupament i execució.

En relació a l'**igual reconeixement com a persona davant la llei**, en l'àmbit concret de l'exercici de la capacitat jurídica, també podem dir que s'ha produït un avenç molt significatiu que ha situat les persones amb DID com a subjectes de drets i obligacions, superant-se així la visió més paternalista de la discapacitat. Les dades obtingudes comencen a evidenciar aquest canvi de paradigma, amb un augment de la figura de l'assistent com a forma de suport. Tot i així, cal posar de manifest que estem davant d'una transformació de gran calat que requerirà temps i esforços per part del conjunt de la ciutadania, així com també recursos econòmics per tal de poder fer-la efectiva de forma plena i amb totes les garanties. En aquest sentit, cal fer paleses totes les dificultats que està generant la implementació d'aquest canvi que venen provocades, principalment, per la manca d'informació i formació dels agents que l'han de portar a la pràctica. D'altra banda, els efectes de la implementació d'aquesta reforma, amb la desaparició de la incapacitat i de figures com la tutela, també s'estan traduint en derivades no contemplades ni desitjades que afecten l'accés a determinades prestacions socials o a la operativa bancària per part del col·lectiu. Cal, per tant, prendre mesures d'urgència per tal de donar resposta a totes aquestes situacions.

Pel que fa a l'**accés a la justícia**, constatem que s'han produït tímids avenços com ara l'existència, des del 2022, de la figura del facilitador/a en el procés judicial per a persones amb DID. Es tracta d'una figura fonamental, l'impacte de la qual podrem analitzar d'aquí a un temps perquè encara no està desenvolupada a efectes pràctics a Catalunya. D'altra banda, l'informe ha posat de manifest una realitat potser poc coneguda pel conjunt de la ciutadania; ens referim a la presència de reclusos amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament en els centres penitenciaris. És imprescindible abordar aquesta realitat i donar-li resposta amb els recursos suficients per atendre a les especificitats del col·lectiu, garantint així la seva qualitat de vida dins dels centres penitenciaris.

La **salut** és un altre dels àmbits més preocupants segons les dades obtingudes. Tal com ja es va constatar al primer informe de la situació de les persones amb discapacitat a Catalunya, si bé aquestes acostumen a tenir més prevalença de problemes de salut, s'observen més dificultats per accedir a l'atenció mèdica adequada a les seves necessitats.

S'han de tenir en compte les necessitats específiques de les persones amb DID. Només així s'estarà en condicions de proveir-les de l'atenció que puguin requerir. Tanmateix, cal vetllar per la formació adequada dels i les professionals sanitaris i també per l'impuls de campanyes de sensibilització i conscienciació adreçades específicament al col·lectiu en àmbits com el sobrepès o la obesitat, la salut bucodental o la salut sexual.

A més, cada cop és més preocupant la problemàtica de la salut mental entre el col·lectiu i això requereix la implementació de mesures concretes. De fet, la prevalença de trastorns psiquiàtrics s'ha demostrat de 3 a 4 vegades major entre persones amb DID. És especialment greu l'evidència de què les persones del col·lectiu es troben amb diagnòstics inadequats que sovint van acompanyats d'una sobremedicació innecessària. Ja ho venim advertint des de fa temps, però cal reiterar que, en el cas dels psicofàrmacs, 1 de cada 5 persones amb DID declara prendre'n sense diagnòstic psiquiàtric. Cal doncs, tornar a insistir en el mateix que es va concloure al primer informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya: s'ha d'assegurar una atenció sanitària adequada a les necessitats de les persones amb DID i evitar prescriure medicació innecessària que, a més, pugui afectar a la pròpia capacitat i limitar i vulnerar el dret a la llibertat.

Quan ens referim a la **protecció social**, és cert que hi ha prestacions econòmiques i mesures fiscals destinades a garantir un nivell de vida adequat a les persones amb DID atesa la càrrega financera addicional que suposa la pròpia discapacitat, sobretot en aquells casos amb més necessitats de suport. Tot i així, aquestes són insuficients per a cobrir tots els suports i serveis necessaris tal i com evidencien les dades que situen el càlcul de la pensió mitjana no contributiva molt per sota del cost de la vida o que constaten que la renda garantida de ciutadania no té en compte la situació de discapacitat en la definició de la quantia a percebre. Per tant, sobre aquesta qüestió hi ha un llarg camí a recórrer. La mateixa situació la trobem en el cas de la fiscalitat on Catalunya encara té un ampli marge de millora ja que té competències per impulsar, com ja fan altres comunitats autònomes, deduccions personals per discapacitat i/o deduccions per despesa d'assistència o atenció a familiars i persones amb discapacitat, entre d'altres.

Una altra qüestió rellevant i sobre la qual malauradament no disposem de dades quantitatives, té a veure amb la **participació** de les persones amb DID a la comunitat en sentit ampli: vida política, vida pública, cultura, activitats recreatives, lleure, esport, entre d'altres. Manquen dades sobre l'estat d'aquesta qüestió, però els testimonis de les pròpies persones amb DID, familiars i professionals que les atenen posen de manifest que, tot i l'existència d'iniciatives impulsades per entitats que han fet un pas endavant cap a l'accés i la participació de les persones amb DID en entorns comunitaris, encara són moltes les barreres que dificulten la seva participació en igualtat de condicions.

Aquest segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya també ha volgut posar el focus en tres aspectes fonamentals. El primer és el paper de les **persones cuidadores no professionals**. Les seves circumstàncies segurament són prou conegudes per tothom, però no per això s'han d'ometre. Incorporar dades i informació sobre la seva realitat és una manera de reconèixer la seva feina, una feina que no obeeix ni a economies ni a calendaris ni a estats d'ànim. La sobrecàrrega econòmica i emocional que pateixen aquestes persones ha de ser objecte de les polítiques públiques.

El segon aspecte és el de la **dimensió territorial**. Al llarg d'aquest nou informe s'ha fet l'esforç, sempre que ha estat possible, d'aterrar les dades amb l'objectiu de conèixer diferències entre territoris. En aquest sentit, les dades han permès evidenciar desequilibris territorials que exigeixen l'impuls de polítiques públiques específiques i ajustades a cada realitat territorial.

Un tercer aspecte molt rellevant sobre el qual hem volgut posar l'accent ha estat el de la **perspectiva de gènere**. Consideràvem fonamental fer aquesta anàlisi i interpretació de les dades des d'una perspectiva de gènere per constatar les situacions d'interseccionalitat que es donen en l'àmbit de la discapacitat intel·lectual i del desenvolupament. La major discriminació que pateixen les dones en general és patent i coneguda, però aquesta major vulnerabilitat és encara més present si parlem de dones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament. Així, l'informe ha posat de manifest que participen menys en programes d'oci i lleure, que tenen menys informació sobre drogues i sexualitat, que tenen un menor accés al mercat laboral (només un 30% dels nous contractes són per a dones amb DID), entre d'altres. De fet, les pròpies persones amb DID i els professionals que les atenen opinen de forma majoritària (74% i 72% respectivament) que les nenes i dones amb DID poden patir més discriminació o tenir menys drets pel fet de ser dones. És evident, doncs, que existeix una discriminació interseccional dels eixos de la discapacitat i el gènere la qual s'hauria de contemplar en el disseny i implementació de les polítiques públiques.

Finalment, hem volgut donar veu a experts i testimonis en primera persona que, mitjançant articles d'opinió, han contribuït a reforçar i ampliar les dades de l'informe i que han posat sobre la taula els principals reptes de futur.

Aquests reptes van en la línia d'una millor i major defensa de: els drets concrets de les dones i nenes amb DID, els drets sexuals, el dret a formar una família, o el dret a participar de manera real i efectiva a la vida política. També parlem de reptes vinculats a la transformació dels models d'atenció com ara la redefinició dels recursos que afavoreixen la transició a la vida adulta, l'aposta per la desinstitucionalització a través de la promoció de la figura de l'assistent personal, o el desenvolupament dels pressupostos personals. També de reptes vinculats a l'aprofitament de les noves oportunitats que se'ns presenten de la mà de la intel·ligència artificial o de reptes relacionats amb la gestió per part de les administracions públiques en tant que és imprescindible iniciar processos de desburocratització ja que en aquests moments la situació està arribant a límits injustificables. Però també és fonamental abordar, a curt termini i de forma urgent, el paper dels cuidadors no professionals. Com dèiem, és imprescindible reconèixer la seva feina oferint l'acompanyament i el suport que necessitin, sigui del tipus que sigui. En aquesta línia, volem apuntar també la importància de reconèixer, alhora, el paper que juguen els i les professionals que atenen les persones amb DID i a les seves famílies per evitar la fuga de talent existent a dia d'avui, amb el que això implica en termes d'atenció al col·lectiu. Revertir aquesta crua realitat només serà possible si es garanteixen unes condicions laborals dignes que només seran viables amb un finançament just i estable per part de les administracions públiques.

Finalment, aquest segon informe de la situació de les persones amb discapacitat intel·lectual a Catalunya ha tornat a posar de manifest l'escassetat de dades relatives a aquest col·lectiu. Conseqüentment, tot i que l'informe sí que ens permet aproximar-nos a la seva realitat actual, no acaba de ser una radiografia completa i rigorosa. Per aquesta raó, tornem a insistir en la necessitat de comptar amb sistemes d'avaluació i seguiment que permetin recollir dades estadístiques diferenciades sobre la discapacitat intel·lectual en concret. Identificar el conjunt de dades necessàries per fer aquesta radiografia, però que no estan disponibles, també ha estat una de les tasques d'aquesta recerca.

De fet, s'ha fet un recull de tota aquesta informació que es pot consultar als annexos de l'informe. Amb tot, confiem i desitgem que aquesta absència de dades es vagi corregint de cara a l'elaboració de properes edicions d'aquest informe. I és que el fet de corregir aquesta mancança reflectiria la voluntat i el compromís dels poders públics de millorar l'anàlisi de la realitat del col·lectiu, entenent i atenent la seva realitat, i d'impulsar polítiques que realment donin resposta a les seves necessitats.

No podem passar per alt que, tal i com constata aquest informe, la discapacitat intel·lectual és la tipologia que més creix entre el conjunt de les discapacitats, i ho fa en un 28% en els últims cinc anys. Representa, per tant, un col·lectiu que sembla que va en augment i que té i pot tenir un pes significatiu en el conjunt de la societat durant els propers anys. En aquest sentit, és important identificar quins són els factors que expliquen aquest increment amb l'objectiu de poder fer projeccions a futur tant de necessitats i demandes a cobrir, com de canvis i mesures a impulsar.

Per tant, per tot plegat, i tot i que existeixen alguns aspectes esperançadors, la realitat de les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament a Catalunya continua sent preocupant si parlem d'igualtat de drets i oportunitats. Sabem que millorar aquesta situació requereix de temps i de recursos, però també de compromisos i voluntats. En aquest sentit, esperem que aquest segon informe ajudi a entendre la situació de les persones amb DID i que ho faci en clau de drets humans. Confiem que l'informe contribueixi a donar a conèixer aquesta realitat al conjunt de la societat catalana i a les administracions públiques pertinents, essent una eina útil per orientar recursos i polítiques públiques per aquest col·lectiu. Apel·lem a la coresponsabilitat de tota la ciutadania i confiem en seguir avançant en la construcció d'una societat plenament inclusiva i garant dels drets humans de totes les persones que en formen part.

Grans canvis necessaris i propostes de millora

- 1.** Definir una estratègia global d'inserció laboral per a les persones amb discapacitat, que incorpori mesures d'acció positiva adreçades a les persones amb discapacitat i especials dificultats, tant des de la vessant del mercat protegit com de la inserció a l'empresa ordinària, tot apostant per metodologies i models com el treball amb suport o la formació dual adaptada.
- 2.** Actualitzar la cartera de serveis socials i prioritzar un model d'atenció centrat en les persones amb DID que potenciï els suports i serveis de promoció de l'autonomia personal, alhora que es dona solució a les dificultats d'accés a l'habitatge per part del col·lectiu i es potencia la seva participació social en àmbits com el lleure, la cultura, l'esport o la política.
- 3.** Aconseguir un sistema educatiu inclusiu facilitant els recursos personals i materials que permetin la millora de les polítiques i pràctiques educatives a les escoles i la progressiva transformació dels centres d'educació especial dins aquest sistema, per disposar d'un sistema integral on tot l'alumnat hi tingui cabuda i assoleixi els objectius educatius que els corresponen en totes les etapes, incloses les postobligatòries.
- 4.** Establir els serveis socials com a sistema, de manera que confereixi seguretat i qualitat per tenir millor capacitat de resposta, que vetlli per la garantia de drets, que asseguri l'equilibri territorial, que tingui en compte el sobre cost que pateixen les persones amb DID i les seves famílies, que reconegui el paper de les persones cuidadores no professionals i que posi en valor la feina desenvolupada pels i les professionals del sector. En definitiva que es configuri com la tercera pota de l'estat del benestar.
- 5.** Garantir la igualtat de tracte i la no discriminació, així com la plena participació social de les persones amb DID; especialment aconseguint la incorporació de l'accessibilitat cognitiva a tots els entorns i processos fent que Catalunya sigui accessible universalment; també parant especial atenció a la situació de les nenes i dones amb DID; i des de tots els àmbits com el sanitari, judicial, penitenciari, cultural, recreatiu, polític, entre d'altres.

